

DE NOORD-BRABANDER,

Staat- en Letterkundig Dagblad.

ABONNEMENTS . PRIJS

Voor de Stad . . f 12.

Francoper post. » 14.

DICERE VERUM QUID VETAT ?

HORATIUS.

ADVERTENTIE:

15 cents de regel.

behalve 35 cents regel.

(Verschijnende driemaal in de week: Dingsdag, Donderdag en Zaterdag.)

Uitvoering van den Apostolischen Vicaris van Nederlandsch Indië, den Hoogw. Heer J. GROOFF, Bisschop van Canea, in part. infid. et vane zijne assistenten, de Eerw. heeren Kerstens, Heuvels, van den Brand en Escherich.

(Vervolg en slot van ons vorig nummer.)

Dat de suspensie op degenen, die zo getroffen had, een zeer onaangename indruk maakte, laat zich beseffen. De Eerw. heer van Dijk, die toen nabij Batavia zich ophield, verwijderde zich naar de bovenlanden, in de nabijheid van Buitenzorg, de gewone residentie van den Gouverneur-Generaal. Wat de Eerw. heer Kerstens deed, anders dan te Soerabaya, is ons niet zeggén. De Eerw. heer Grube vergaderde het kerkbestuur en deed aan hetzelfde mededeeling van zijne suspensie. Dit kerkbestuur besloot de Kerk te sluiten en de sacriën te verzegelen, en wist op deze wijze den Eerw. heer Heuvels, met de geestelijke bediening belast, buiten de mogelijkheid te stellen tot het vervullen van dien last. Tevens verzocht het den resident van Samarang, dat hij het Gouvernement

Nederlandsch Indië om de gunst zou verzoe- ken, den pastoor Grube in zijne waardigheid te laten. Acht en twintig zich noemende christenen onderteekenden een protest tegen de suspensie van den pastoor Grube, verklaarden dat de Vicarius Apostolicus al hunne achting en hulpe verloren had, en uitte den wensch, dat de Eerw. heer Heuvels van Samarang verwijderd en naar Nederlandsch Indië moet meer vertrouwd worden. Dat protest was in de allerbetamelijke bewoordingen gesteld, en welke niet alleen christelijke zin, maar ook de beschaafde, wellevende vorm ontbrak. De onderteekenaars het voorkomen aanne- men van leden der katholieke gemeente te zijn, mag men die qualificatie niet op allen toepassen: één hunner toch is een gesuspendeerd en gehuwd jan- genist priester. Het is er, inderdaad, ook verre af, dat al de Katholieken te Samarang met die acht en twintig eenstemmig zouden denken; sommigen hunner hadden zelfs besloten tegen het sluiten der Kerk te protesteren, doch de Eerw. heer Heuvels, alle onrust willende vermijden, voorkwam door dat protest. Te Soerabaya en te Batavia werd de suspensie besluit van den Vicaris der Katholieken met wederstand; en de heeren Ker- stens en Heuvels gingen in hunne bediening son- der tegenkanting voort. De drie gesuspendeerden onthielden zich van alle geestelijke bediening.

Van nu af aan begon het Indisch Bestuur tegen den Apostolischen Vicaris zich te verklaren. Het hoofdhaafte, bij de gesuspendeerden bij hunne titels en beambten, echter tot nadere be- slissing. Maar den 27 september werd den Hoogw. Vicarius Apostolicus een besluit van den waarne- menden Gouverneur Generaal ter kennisse gebracht, houdende last aan den Resident van Samarang om den Eerw. heer Heuvels naar Batavia te doen

vertrekken op grond, dat hij zich had geteekend: waarnemend pastoor van Samarang; want in die qualiteit was hij door het Indisch bestuur noch erkend, noch benoemd. De Eerw. heer Heuvels ver- trok. — Iedereen ziet, hoe hier de hartstogt reeds werkte. Wat op een' anderen tijd naauwelijks eene waarschuwing zou geëvoceerd hebben, werd nu aangezien als een grond tot verwijdering. Het kerk- bestuur had, door het sluiten der Kerk, de ge- meente reeds van openbare godsdienstoefening be- roofd; deze verwijdering beroofde nu zelfs de zieken en stervenden van vele troostmiddelen der godsdienst.

Dezelfde missive van 27 september hield ook in kennisgeving aan den Apostolischen Vicaris, dat den Resident van Soerabaya was aangeschreven, om insgelijks den Eerw. heer Kerstens van daar te verwijderen, indien hij zich mocht intituleeren: waarnemend pastoor. Opmerkelijk is het, dat het Indisch Gouvernement geene straf bedreigde aan den Eerw. heer Escherich, ingeval deze zich waarnemend pastoor van Batavia mocht noemen. Men komt hierbij op de gedachte, dat er een plan bestond, om door de verwijdering uit Samarang en Soerabaya van de priesters, die geestelijke jurisdictie hadden, den Apostolischen Vicaris te noodzaken tot het intrekken der suspensie van de pastoors dier plaatsen; want zonder die intrekking kon er nu op beide plaatsen geene godsdienst- oefening gehouden worden. Het vervolg der ge- geschiedenis schijnt deze gissing te bevestigen.

Deze dingen waren naauwelijks gebeurd, of de nieuw benoemde Gouverneur Generaal van Neder- landsch Indië, de heer Rochussen, landde te Ba- tavia en nam bezit van het bestuur. De Eerw. Vicarius Apostolicus hoopte, dat met den overgang der Regering niet de geest, die hem in zijne ver- ordeningen tegenstreefde, mogte overgaan. Den 7 oktober zond ZHEw. eene missive aan ZExc., houdende verzoek om het straks vernielde besluit te wijzigen. Daarop kwam geen antwoord. Maar den 27 oktober schreef ZExc. aan den Apostolischen Vicaris, van ZHEw. vragende de mededeeling der gronden, waarop ZHEw. in zijne missive van 7 octo- ber beweerde, door de zending der heeren Ker- stens en Heuvels gehandeld te hebben ingevolge zijn kerkelijk gezag, wijl het besluit van den 11 december 1835 n°. 88, in dezen, niet toepasselijk zou zijn; H. intending aan Z. Ex. a) van een afschrift der besluiten, waarbij de suspensien zijn uitgesproken, b) van een afschrift der bevelen aan meergenoemde pastoors gegeven, afgescheiden van de uitoefening der godsdienst, en welke nietopvolging de aan- leiding en grond tot de schorsing zou geweest zijn. Den 5 November antwoordde de Apostolische Vicaris, ad 1^m, door eene loijale opgave en uiteenzetting der redenen, die hem geleid hadden, en waarom hij het koninklijk besluit van den 11 december 1835, in dezen, niet toepasselijk achtte. Hoofdgrond van dit laatste is, dat genoemd besluit niets anders bedoelt dan de vaste standplaatsen der geestelijken aan te wijzen, en de daaraan verbonden emolu- menten en de burgerlijke benoeming van geestelijken

voor die standplaatsen te regelen; dat het bij de zending der Eerw. heeren Kerstens en Heuvels geenszins was te doen geweest om eene zoodanige benoeming tot eene dier standplaatsen, maar bloo- telijk om een verblijf en werken als zending, waartoe zij door hun Nederlandsch paspoort en Indisch verlof-tot-verblijf, genoegzaam, van wegens de civiele autoriteit, waren gemagtigd; het geval van het koninklijk besluit bestond niet, en er kon dus geene spraak zijn van deszelfs toepassing; ad 11^m door eene beleefde weigering, op grond, dat de bedoelde besluiten en bevelen van louter ker- kelyken aard waren, uitgegaan van het kerkelijk gezag, en dat hij dus deze alleen aan hooger ker- kelijk gezag ter inzage of beoordeeling kon en mocht afstaan.

Weinige dagen na dit antwoord, ontving de Apostolische Vicaris afschrift van een besluit zijner Excellentie, waarbij den Eerw. heer Kerstens be- volen werd Soerabaya te verlaten en naar Batavia te vertrekken. Niet dat ZHEw. zich waarnemend pastoor geïntituleerd had; maar dit besluit was genomen op grond, dat hij zich verstout had, publieke dienst in de kerk te verrigten, ofschoon niet door het gouvernement geplaatst, zoo als het besluit van 11 December 1835 dit medebrengt.

Het is al wederom opmerkelijk, dat geweld be- sluit alleen den Eerw. heer Kerstens, te Soerabaya, gold, en dat er niets gezegd of verklaard werd tegen de dienstoefening van den Eerw. heer Esche- rich, te Batavia. Dit schijnt de bovengemelde gissing, als dacht men den Vicaris te zullen zien wijken voor het ophouden van alle godsdienstoeef- ning te Soerabaya en te Samarang, wel min of meer te bevestigen. Doch na het besluit, tegen den Eerw. heer Kerstens, bestond er omtrent de op- vating van het koninklijk besluit van 11 december 1835 door het numalig Indisch Gouvernement geen twijfel meer. De Apostolische Vicaris, dit doorziende en zelfs iederen schijn van overtreding willende vernijden, verbood aan zijne assistenten alle openbare dienst, ook te Batavia, en nam al de werkzaam- heden der pastorele bediening op zijne eigene schou- deren. Hij alleen ging naar het hospitaal, naar de gevangenis; hij alleen verrigtte de openbare dienst in de Kerk; hij vermenigvuldigde zich. God ondersteunde hem; want toen dit zware dienstwerk begon, was ZHEw. van eene ernstige ziekte nog niet ten volle hersteld. Hij kon niettegenwoordig den, en won dagelijks in krachten aan. Hij antwoordde aan 's Bisschops onvermoeden, dat de kerk was bij de godsdienstoefening van menschen, en de H. Sacramenten werden dan vroeger ontvangen. Dit ten minste was een troost bij zoo veel leed.

Iedereen zal ligtelijk begrijpen, dat de Hoogw. heer Grooff zijn wederwaren naar het moederland geschreven had, en van daar hulp en uitkomst gemoet zag. Doch ook in het moederland kon veel met spoed gedaan worden, indien het Indisch Bestuur zijne bescheiden per scheepsgelegenheid zond; want zonder die bescheiden moest het De-

partement van Koloniën, in Nederland, zich aldoe, waar het op handelen aankwam, eenigzins belemmerd vinden. Te Batavia zaten intusschen de vier priesters, die den Bisschop vergezeld hadden, ledig, terwijl ZHw. alleen aan den waren arbeid moest verrigten; de Soerabaja en de Samarang waren geene priesters bevoegd om het heilig dienstwerk te verrigten, en lieven dien ten gevolge de gelovigen zonder godsdienstoefening. Alles vorderde eene rassche afdoening van zaken. In de hoop van die te bespoedigen, zond de Apostolische Vicaris een zijner gehoorzame priesters, den WelEerw. heer Escherich, die hem als secretaris diende, over land naar Nederland. Den 2 December verliet Z. Eerw.

Den 8 daaraanvolgende ontving de Apostolische Vicaris een kabinet-schrijven van Z. Exc. den Gouverneur Generaal, tot dringende aanbeveling om de Eerw. heeren Grube en Cartenstat wederom tot het waarnemen hunner bediening toe te laten. Doch het vertrek van den Eerw. heer Escherich was geen teeken van verzwakten moed of verminderd pligtbesef in den bisschop, ook niet van veranderde denkwijze. Het antwoord van ZHw. was dus, dat hij, behoudens zijn geweten, daarin niet kon treden.

Het verdient opmerking, dat er geen blijk aanwezig is van eenige poging der gesuspendeerden om zich met den Apostolischen Vicaris te verzoenen; ook niet, dat de Indische regering hen daartoe aangespoord heeft, terwijl ze daarentegen immer wilde, dat de Vicaris, ook zonder enig blijk van veranderde gezindheid der gesuspendeerden, zonder een enkelen stap van toenadering hunnerzijds, hen wederom in staat zou stellen om het heilig dienstwerk te verrigten. Men zou bij deze overweging op de gedachte kunnen komen, dat het er op aangelegd was, om het gezag van den Apostolischen Vicaris voor immer te vernietigen. Het zij verre van ons, juist dit inzicht bij het Indisch bestuur te veronderstellen; maar de houding die het bestuur aannam, moest daar op uitloopen.

Middelwijl was men in het moederland zoo ver gevorderd, dat Z. M. den 12 December het besluit teekende, waarbij de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie gemagtigd werd, om de vier den Vicaris vergezellende priesters te beschouwen als bezittende het radicaal van geestelijken der derde klas. Men zal zich herinneren, dat de waarnemende Gouverneur-Generaal, reeds den 22 Junij aan den Vicaris geschreven had, dat Z. Exc. op het verlenen van dat radicaal aan twee der heeren, in Nederland zou aandringen. Het koninklijk besluit werd verzonden met den overland-post.

Maar in Indie namen de zaken hoe langer hoe slechter keer. Niet dat er van de zijde van den Vicaris het een, of ander herispenswaardigs gedaan werd; maar aan den kant van het Bestuur werd men heviger. De openbare handelingen gaven het zoo terstond nog niet te kennen; maar door middel eens briefs van een der gesuspendeerden, dien de Gouverneur-Generaal meermalen bij zich onthoud, kan men zien hoe het van binnen woelde; terwijl het van buiten stil was. Deze stilte was dan ook het voortteeken van den storm, die den 19 Januarij, na de laatste, en waarvan wij hier het verhaal mededeelen, op den 18 Januarij verscheen bij den WelEerw. heer Vicarius Apostolicus, een adjutant van Z. Exc. den minister van Staat, Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, en reikte ZHw. een eigenhandig geschreven brief van Z. Exc. over, met verzoek om antwoord op den brief te mogen medenemen. Bij dien brief stond ZHw. uitgenoodigd om den volgenden morgen, ten 9 ure, zich te presenteren op de vergadering van de vergaderzaal van den raad van Indie, tot het houden eener conferentie. De adjutant kreeg in antwoord mede, dat ZHw. op de uitnoodiging zou voldoen. — Wat de Vicarius Apostolicus gedacht en gegist hebbe,

weten we niet; ons zou eene conferentie, in de vergaderzaal van den raad van Indie, eene uitnoodiging daartoe, bij eigenhandig geschreven brief van den Gouverneur-Generaal zelve, het brengen van dien brief door een adjutant van Z. Exc. met verzoek (versta bevel) om antwoord weer mede te nemen; ons zou zulke conferentie, al hadden we het na tot in de beste verstandhouding met Z. Exc. gebleef, een bedenkelijk hoofdschudden afgeper t hebben. Als een sterveling in den godenraad geroepen wordt, dan is of de hemel in gevaar, of hij. *Procul a Jove, procul a fulmine.*

De volgende morgen daagde, het sloeg negen, en de Vicarius Apostolicus van Nederlandsch Indie, de Bisschop van Canea in part. infid., de Hoog Eerwaarde Heer J. Grooff, stond voor de vergadering van den Raad van Nederlandsch Indie, den Gouverneur-Generaal aan het hoofd. Men ondervroeg ZHw. naar den toestand zijner gezondheid, hem insinuerende den menschlievende raad, om ter oorzaak van zwakke gezondheid, naar Europa terug te keeren. ZHw. verzekerde de hooge vergadering, dat hij zich zeer wel bevond; dat de verdubbelde bezigheden hem verdubbelde krachten schenen te schenken; dat, daar de geheele zending nu op hem alleen berustte, er geenszins aan te denken viel, eene kudde te verlaten, waarvoor hij zelfs zijn leven veil moest hebben. — Ik weet niet hoe het den Raad en den Gouverneur-Generaal toen te moede was; of zij over den man verbaasd of tegen hem vertoerd werden, of dat zij medelijden met hem hadden; maar de toon der conferentie was uit. — Men deed aan ZHw. het voorstel om de suspensien op te heffen of te wijzigen, met bedreiging van zeer nadeelige gevolgen, ja van verwijdering uit Indie, indien ZHw. weigeren mogt, daartoe in te stemmen. — Blijven of uitgezet worden stond nu in 's Bisschops hand, dat wil zeggen: hij kon de bedreiging ontgaan, door den wil te doen dergenen, die de partij trokken van drie om ongehoorzaamheid aan de kerkelijke voorschriften gesuspendeerde priesters, en die, zonder den grond van 's Bisschops daad te kennen of te moeten kennen, van hem eischten, dat hij zelf die daad vernietigen zou. Maar de strijd tegen de daad des Bisschops, was een strijd tegen 's Bisschops geweten; het hem gestelde alternatief: intrekken (de suspensie) of vertrekken, had in zijn binnenste de beteekenis: *pligtverraden* of *vertrekken*. Bij een man als Grooff, kon de keuze niet twijfelachtig zijn. — Het antwoord van Z. Eerw. was, dat hij op aandrang der wereldlijke magt, in deze louter kerkelijke zaak, die intrekking of wijziging niet verrigten kon, zonder verkrachting van zijn geweten. — Dat antwoord is moedvol en juist. Het geweten heeft den Apostolischen Vicaris opgelegd de suspensie uit te vaardigen, niet de wereldlijke, maar de hoogere kerkelijke magt kan hem gebied, die terug te nemen; het bevel der eerste ontlast zijn geweten niet, wel het bevel der laatste: aan het bevel der eerste kan hij dus, zonder verkrachting van het geweten, niet gehoorzamen. — Op die verklaring van den Apostolischen Vicaris volgde nu het strafarrest. Z. Exc. de Gouverneur-Generaal verklaarde aan den Vicaris, dat hij van nu af aan in zijne bediening geschorst was, en dat hij binnen eenige dagen, als gevaarlijk voor de rust der Kolonie, met zijne assistenten, Indie had te verlaten. Aan ZHw. werd het in de kous gesteld, om zich uit eigen beweging te verwijderen, kunnende daardoor het openbaar bevel tot nitzetting vermeden worden. Hierop was des Bisschops antwoord, dat eene verwijdering uit eigene beweging hem onmogelijk was, daar hij de hem toevertrouwde zending, zonder uitdrukkelijk verlof van den H. Stoel niet mogt verlaten. Toen kwam de vraag, of ZHw. per scheepsgelegenheid, of over land wilde vertrekken. — Maar ZHw. gaf te kennen, hier niet te mogen kiezen, als mogende hij zoo

zijn zijdelings als rechtstreeks tot zijne verwijdering medewerken. Na eenige woordenwisseling werd ZHw. voorgesteld, de zaak nog drie dagen in bedenking te houden. Doch ZHw. verklaarde, dat, daar hij in de gansche zaak slechts zijn geweten gevolgd had, hij niets meer in bedenking had te nemen. — Daarmede was de zoogenaamde conferentie ten einde, en daarmede had men in Indie geleerd, wat de kracht des gewetens is. Wee hun, die deze kracht niet weten te eerbiedigen! — Den volgenden dag verscheen het algemeen bekende besluit van verbanning, dat wij hier niet zullen herdrukken.

POLEN.

WARSCHAU 28 april. Het gouvernement heeft al de roerende goederen van Adam Alexander Dzwonkowski verbeurd verklaard, en dat hij degenomen heeft aan de poging om het koninkrijk Polen in opstand te brengen en over dit onderwerp met Browlaw en Drömbowski in onderhandeling is geweest.

ZWITSERLAND.

BERN 28 april. Onze republiek, gedurende twee en eene halve eeuw soevereine van het land van Waadt, dat later in het kanton Waadt herschapen werd, ondergaat thans den invloed harer voormalige onderdanen. De waadsche revolutie van het afgelopen jaar, en het revolutionnaire stelsel, dat er gevolgd wordt, hebben den najver opgeweekt onzer radicale heethoofden. De constitutie, door de commissie der zeven geschetst, onder den invloed der overdrevenste radicale denkbeelden, begeerde om u slechts een voorbeeld te geven, de herroeping der volksvertegenwoordigers, welke echter voor eed bepaald tijdvak benoemd zouden worden. Bij elke stemming eens afgevaardigden, welke aan de meerderheid van 's kieskollegie, of aan eene of onstuimige minderheden, of de meerderheid schijnbaar voorstellen, mogt mishagen, zou men hebben mogen besluiten, om den afgevaardigde te roepen en hem door eenen anderen te vervangen. Het radicale Zwitsersland is inderdaad druk bezig met alle vrijheid, zelfs die van opinie, te vernietigen. De maatschappij in werkplaats en de menschen in werktuigen te veranderen, is het dwaas denkbeeld der aanzienlijken van ons staatkundig Bedlam. De commissie der zeven en twintig die het ontwerp van constitutie voor goed moet opstellen, heeft deze, al te groote ongerijmdheid verworpen, doch men ziet hieruit dat er geene dwaasheid-zoo groot is, welke geen plaats kan vinden in de hersenen van die mannen, welke het radicalismus als de zelfste steunpilaren beschouwt.

— Eene ernstige botsing is ontstaan tussehen het gouvernement van Argau en het district van Brengarten. Deze catholijke stad was sedert jaren begiftigd met eene arrondissementsschool, bestuurd door onderwijzers, die naar de keus van het gouvernement benoemd werden en dus radicalen en godslasterlijke waren. Over dit schadelijk onderwijs besloot de gemeente tot de afschaffing die school en derzelve vervanging door eene bijzonder inrigting, wier hoofd al de waarborgen van een catholiek en zedelijk onderwijs in zich vereenigde. Op aanklagt van de commissie van opvoeding, werd deze door den kanton-raad met een onderzoek belast, en door een rapport aan den gemeenteraad van Brengarten het bevel toekomen, van dat besluit af te zien en te wachten tot dat de Groot Raad zou hebben. De vergaderde gemeenteraad schreef den 10 april aan haren raad voor om te spoedigen, en wel met den 1 mei, het bevel te geven den 8 maanden uitvoerte leggen. De regering van den gemeenteraad verzette er zich tegen met alle kracht, de gemeente met militaire maatregelen bedreigende. Wat er ook van komen moge, zegt de *Bund Staats-Courant*, de ernstige poging, door de gemeente Brengarten in het werk gesteld om de school te herrijden van de politie der regering, een veelbetekenend feit in den tegenwoordigen stand van Argau.

DUITSCHLAND.

Van de grenzen van Krakau, meldt men van den 28 april aan het dagblad van Breslau: Twee groote uitleveringen van gevangenen, die te Kosel bewaard worden, zijn reeds door Pruisen aan den Staat van Krakau geschied. Het tweede transport, dat dezer dagen plaats had, bestond uit onstreeks 150 personen. De nabestaanden van velen dier ongelukkigen, waren hen te gemoet gegaan. Het was een hartverscheurend tusschen hen afscheid te zien nemen, van hunne aarende betrekkingen. Een aantal hunner zien een gestreng vonnis te gemoet.

ENGELAND

7 mei. De heer Smith O'Brien heeft dezer ochtend aan den heer O'Connell geschreven, hem verzoekende af te zien van zijne motie, strekkende om in het Lagerhuis zijne in vrijheidstelling te vragen.

SPANJE.

De opstand van Galice is geëindigd. Liego, Pontevedra en Vigo hebben zich aan de oproepen der republikeinaren overgegeven. De graaf van Capitan en de heer de la Torre, stemgetale van negentien, zijn in Corogne gefusilleerd. Aan anderen is uitstel verleend en het gouvernement schenkt hun lijfgevangenis.

De brigadier Rubin de Selis, aanvoerder van een deel opstandelingen, en de leden van de oproerige junta hebben zich ingescheept op de oorlogsbrik de Nervion, die met een waachtschip partij voor den opstand getrokken had, en zijn naar Portugal of Gibraltar gestevend.

FRANKRIJK.

PARIS 5 mei. De instructie betreffende den aanslag van Fontainebleau is bijna geëindigd en indien geen nieuw voorval de zaak komt verwikelen is het waarschijnlijk dat zij den 20 mei voor de commissie van het Hof der Parijs zal gebragt worden, welke de taak moet vervullen van kamer van beschuldiging.

Men zegt dat de eerste president Franck Carré door den Kanselier benoemd is om het rapport namens de commissie van instructie uit te brengen.

Men prijst het dagblad deelt de opgave mede der inrigtingen, welke in Frankrijk gesticht zijn, door de Broeders der christelijke school. In 1825 telde men er 386 huizen, 3,190 Broeders, 658 scholen en 169,501 leerlingen. De broeders besturen te Parijs 29 gemeentescholen, hetgeen bewijst dat men in de hoofdstad de weldadige opvoeding weet te waarden, welke deze vrienden onder het volk verspreiden. Men is in Frankrijk weinig steden, alwaar men niet over het onderwijs der Broeders verblijft. Het aantal gemeenteraden is geroepen en men wacht men het oogenblik af, waarop men de scholen aan die voortreffelijke meesters zal kunnen oververtrouwen. Het gouvernement bevordert van zijnen kant zoo veel mogelijk de vermeerdering der scholen van de Broeders der christelijke leer.

De jeugd van den vermaarden priester de la Salle, waarom, zoowel in Frankrijk als elders, de Broeders. Maar al te dikwijls maakt zich de afgewandelen drukkers tot tolk der ongegründste beschuldigingen tegen de Broeders; maar hoe zij hen ook lasteren, al degenen die ter goeder trouw zijn, weten welke waarde de aantijgingen van zeker deel der drukkers hebben en houden daarom niet op, de krachtadigste bescherming te verlenen aan inrigtingen, welke onberekenbaar nut opleveren meer en meer aan den dag komt.

NEDERLAND.

HERTOGENBOSCH, 7 mei.

De goede bron vernemen wij dat het sarijs van de sporingen van den heer Commissaris van Oirschot, is gebleken, dat blaas van de aan het algemeen Handels- en een (nieuwe rijksdaalder) alhier in omloop is, uit de lucht gegrepen is.

Bij Koninklijk besluit van den 5 dezer no. 65, is ingetrokken het Koninklijk besluit van R. C. Priester in Indië, aan de Koninklijke A. Grube, H. G. Cartenstadij, en de Koninklijke verleerd bij Koninklijke besluiten van 4 februarij 1832, no. 98, en 8 februarij 1837, no. 3.

KRUISSTRAAT, den 4 Mei. De dag van gisteren was voor de ingezetenen van de Hoeven een ware vreugde dag. Er werd,

namelijk, door het Handboogschutters Gezelschap; *Gilde St. Sebastiaan*, zinspreuk: de *Vriendschap*, aldaar gevestigd, een arrondissement Concours, door het schieten met den Handboog, naar de uitgeloopte gouden en zilveren medaille en een bijzonder eereteken, gegeven. Reeds vroeg in den ochtend verkondigde het wapperen der vlaggen den naderenden wedstrijd, welke door een zestal genodigde en tot dit einde opgekomen schutterijen werd bijgewoond. En terwijl allen minder of meerder blijken hunner bedrevenheid in het schieten met den handboog aan den dag legden, is het aan het gezelschap *Oefening Kweekt kunst*, gevestigd te Oudenbosch, gelukt de gouden en aan het gezelschap *Willem Tell*, gevestigd te Breda, de zilveren medaille te behalen; terwijl aan den verdienstelijken schutter van Dijk, van laatstgemeld gezelschap, het eereteken is ten deel gevallen.

Beide medailles en het eereteken werden onder eene hartelijke en gepaste toespraak van den heer van Dam, als Directeur van het Concours, gevend gezelschap, en den Ed. Achtb. Heer Burgemeester van de Hoeven en Kruisstraat, door laatstgemelde aan de overwinnende schutters uitgereikt.

Lang zal deze dag, den edelen handboog gewijd, in het geheugen van Hoevens deelgenooten blijven.

TWEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Avondzitting van 5 Mei.

VOORTZETTING DER BERAADSLAGINGEN OVER HET EERSTE BOEK, WETBOEK VAN STRAFRECHT.

De heer van Twist heeft onderscheide bezwaren tegen den eersten titel, zoowel wat betreft de definitie van misdrijf als de onderscheiding der misdrijven.

De heer Faber van Riemsdijk stelt zich de vraag ter beantwoording voor, of hij kan aannemen de stuksgewijze samenstelling van het wetboek van strafrecht. Hij doet die vraag ontkennend beantwoorden op dezelfde gronden als door vorige sprekers aangevoerd.

De heer Kniphorst is van dezelfde meening, hij heeft bovendien vele bezwaren tegen artikel 1 van den eersten titel.

Er zijn geene sprekers meer ingeschreven.

De heer Luzac vraagt het woord en ontwikkelde mede zijne bezwaren tegen eene stuksgewijze behandeling en vaststelling van het wetboek van strafrecht.

Na den heer Luzac, heeft nog kortelijk het woord gevoerd de heer van Heemstra, om zijne stem te uitspreken tegen de afzonderlijke behandeling van het eerste boek, en zulks nithoofde van het noodzakelijk verband tusschen de voorgestelde beginselen en derzelver toepassing.

Z. Exc. de minister van justitie, behandelt in zijne rede drie punten:

1°. Dat het noodzakelijk en bestaanbaar is, het eerste boek afzonderlijk te behandelen en vaststellen.

2°. Eenige nadere ophelderingen omtrent het aangeboden strafstelsel in verband tot het reeds gezegde daaromtrent, bij Z. Exc. vorige rede.

3°. De beantwoording van eenige weinige tegenwerpingen op den eersten titel gemaakt.

Ter stemming overgegaan zijnde is de eerste titel van het eerste boek wetboek van strafrecht aangenomen met 32 tegen 24 stemmen.

Daarna is de vergadering gescheiden tot morgen (woensdag ochtend) ten 11 ure. Alsdan zullen de beraadslagingen worden voortgezet en wel over tit. II.

Zitting van 6 Mei.

VOORTZETTING DER BERAADSLAGING OVER HET WETBOEK VAN STRAFRECHT.

Nadat rapport op onderscheidene petitiën is uitgebragt, worden de beraadslagingen geopend over titel II, wetboek van strafrecht.

Den heer den Tex ontwikkelt zijne goedkeuring, welke hij aan het strafstelsel, zoo als het wordt voorgesteld, kan hechten.

De heer Wichers brengt eenige bedenkingen in het midden omtrent onderscheidene bepalingen van den tweeden titel; na het besluit der Kamer op gisteren avond zal hij zich niet aan de verdere beoordeeling der afzonderlijke titels onttrekken.

De heer Storm zich gisteren alleen bepaald hebbende tot de ondersteuning van het uitstel, moet thans zijne algemeene redenen opgeven, die hem tegen de voordragt der regering doen gestemd zijn:

1°. het behoud der doodstraf; ze is in strijd met de menscheijkheid, en in stede van afschrik verbastert zij het beter gevoel bij de lagere volksklassen, die de strafplaats als eene vertooning aanmerken; 2°. meent hij dat het tijdstip tot invoering van het cellulair stelsel thans nog niet gelukkig gekozen is, omdat er nog veel verschil van opinie over de doelmatigheid van dat stelsel bestaat. De regering zelve scheen aanvankelijk ook te aarzelen of zij het stelsel omhelzen zou; hare overtuiging kan dan ook niet zeer gevestigd zijn. Spreker ontwikkelt vervolgens de bezwaren aan de straf van verbanning verknocht. Ten slotte wenscht spreker de aandacht te vestigen daarop; of het niet zake is om in onze strafwet bepalingen op te nemen tegen aanmatiging van gezag. Hij doelt op de onrustbarende berigten sedert korten tijd uit Java overgekomen, omtrent de uitzetting en verbanning van personen uit de koloniën. Hij handelt hier niet over personen, maar over de zaak. *Cleban*, van *Vliet* en *Grooff*, allen zijn hem even na en even lief; maar het autocratisch bestuur mag zich zoo ver niet uitstreken, wil men het behoud onzer koloniën niet op het spel zetten.

De voorzitter herinnert, dat de discussiën loopen over titel 2 wetboek van strafrecht, en over geene andere onderwerpen.

De heer van Heemstra, bestrijdt de meening des vorigen sprekers, tegen het behoud der doodstraf. In levendige kleuren schetst hij het standpunt der tegenwoordige maatschappij ten betooge van de noodzakelijkheid dier straffe. Spreker heeft evenwel andere bezwaren tegen dezen titel; de eerloosverklaring na het ondergaan hebben van de cellulaire opsluiting, waarbij het doel is de verbetering van den misdadiger, acht hij eene anomalie; een afbreken, eene vernietiging van de gepoogde verbetering.

De heer van Goldstein stelt zich voor aantetoonen, dat de bepalingen van den tweeden titel niet overeen te brengen zijn met het beginsel der regtvaardigheid, hetwelk de regering zegt op den voorgrond te staan.

De heer van Rosenthal heeft mede bezwaren tegen dezen titel; in eene zaak van zoo veel gewigt kan hij over die bezwaren niet heenstappen even als de eerste spreker (de heer den Tex).

De heer Nederburgh wordt alleen terughoudend zijne goedkeurende stem te geven, uithoofde van de facultatieve bepaling van art. 4 omtrent de toepassing der eerloosverklaring als bijkomende straf, ook in gevallen, waarin de wet dezelve niet beveelt of toelaat.

De heer de Jong van Beek en Donk somt mede eenige bezwaren op tegen sommige bepalingen van dezen titel; hij zal zijne stem van de inlichtingen des ministers laten afhangen.

De heer den Tex licht zijne meening omtrent de eerloosverklaring nader toe en vult die aan.

Z. Exc. de minister van justitie beantwoordt de gerezen bedenkingen.

Bij de stemming over dat ontwerp hebben zich 26 voor en 30 tegen hetzelfde verklaard, zoodat hetzelfde niet is aangenomen.

Na deze afstemming heeft Zijne Excell. de minister van Justitie verklaard, dat, vermits de verdere aan de order gestelde wets-ontwerpen, die de overige titels van boek I van het strafwetboek inhielden, in het naauwste verband stonden met den thans afgestemden titel, met deze beraadslaging niet kan worden voortgegaan, en die wetsontwerpen als teruggenomen moesten beschouwd worden; waarna de vergadering is opgeheven.

7 Mei.

De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft heden eene zitting gehouden, welke, na het voorlezen en goedkeuren der notulen van de vorige vergadering, voor eenige oogenblikken in een comité-generaal veranderd is geworden.

Nadat de zitting weder openbaar geworden was, is de beraadslaging geopend over het wets ontwerp betreffende de *grote visscherij*. Het genoemde ontwerp is met algemeene (48) stemmen aangenomen.

Daarna is het wets ontwerp tot uitvoering van werken aan de *Dedemsvaart*, zonder beraadslaging insgelijks met algemeene stemmen aangenomen.

Vervolgens is de beraadslaging geopend over het wets ontwerp betreffende de *steenweg van Maastricht naar de Geldersche grenzen*, welke wet met 40 tegen 7 stemmen is aangenomen.

Bij het einde der zitting heeft de Voorzitter, in overeenkomst met art. 22 van het Reglement van orde, volgens hetwelk hij in de laatste bijeen-

komst der Kamer, die de sluiting-zitting voorafgaat, de notulen der vergadering aan hare goedkeuring kan onderwerpen, de notulen van deze bijeenkomst doen voorlezen, welke dadelijk zijn goedgekeurd.

LATERE BERIGTEN.

De portugeesche opstand is op alle punten gefruikt; eene bende van een duizendtal oproerlingen hield nog te Barcellos, en had zich daar versperd. Eene sterke kolonne troepen rukte tegen hen op. Men denkt algemeen dat de beweging van Minho verwekt is geworden door de ontevredenheid des volks over de zware lasten die het drukken en nog meer door de knevelarijen waaraan het van de zijde der plaatselijke overheden bloot staat. Op enkele punten heeft zich de miguellistische partij gemengd onder den opstand die oorspronkelijk geen staatkundig karakter had.

Zoo als hij aangekondigd had heeft sir Robert Peel in het Lagerhuis II, maandag het voorstel gedaan dat de Kamer in comité-generaal zou vergaderen tot het onderzoek der graanwet. Na de verwerping van een aantal amendementen tot verandering, is besloten dat het comité-generaal in de zitting van dinsdag zou gehouden worden, dat het rapport over het wets-ontwerp vrijdag zou worden uitgebragt en dat maandag aanstaande het voorstel tot de derde lezing der bill zou plaats hebben.

Ingezonden Stukken.

Ingelanden van Noord-Brabant.

De tijd is daar, uwe regtmatische wenschen zijn verhoord en uwe gegronde bezwaren zijn opgeheven; het Koninklijk zegel is gehecht aan die milde beginselen, die sedert lang de uitdrukking der behoeften van den tijd en van uw openbaar gevoelen waren. De algemeene bepalingen voor het beheer uwer Dijken en Polders, die den 24 februari 1846 door de Provinciale Staten van dit gewest, in haar geheel worden vastgesteld, zijn in wetgeving overgebracht, Z. M. de Koning heeft dezelve bij besluit van den 19 maart daaraanvolgende n°. 67 bekrachtigd.

Gij zult dus weldra het gezag over uw eigen land, over uwe eigene bezittingen bekomen; want alle bestaande verordeningen in de bijzondere Polder- en Dijkreglementen, strijdig met die hoofdbepalingen, komen te vervallen.

Al de bestaande Dijk- en Polderbesturen zullen worden ingerigt en zamengesteld volgens de voorschriften en op den voet van het nieuw aangenomen algemeen reglement.

Aan heeren Gedeputeerde Staten is overgelaten de regeling van al dat geen waardoor de invoering van hetzelfde kan worden bevorderd en verzekerd, en Hun Edel Gr. Achtb. bepalen dan ook het tijdstip, waarop hetzelfde in werking zal gebragt worden.

Een nieuw tijdperk wordt dus voor uw geopend en moogt het beginsel, om provinciale wegen aan te leggen en onze gemenschap en middelen te verbeteren worden gehuldigd; niet minder, zoo wij vertrouwen, zullen die veranderingen en verbeteringen in het Dijk- en Polderbeheer van dit gewest aangebragt ook worden toegejuicht en weldra hoopen wij, zullen zich ook veler uitzigten verwezenlijken, in eene verbeterde afwatering van zoovele schoone strecken van dezen onzen geboortegrond, waartoe een ieder, die daartoe door zijnen maatschappelijken stand en overtuiging in de gelegenheid is, ook nu wederom wordt uitgenoodigd en zijne goede diensten aan te willen verleen.

De Staatsraad, Gouverneur der Provincie Noord-Brabant, berigt hebbende bekomen, dat, ten einde eenige noodzakelijke herstellingen aan de werken van het Belgisch gedeelte der Zuid-Willemsvaart zoude kunnen worden uitgevoerd, het water uit voormeld kanaal afgelaten, en de scheepvaart op hetzelfde gestremd zal wezen, te rekenen van en met den 1 Julij aanstaande, tot en met den 31 derselfde maand. Heeft goedgevonden, het bovenstaande bij deze te brengen, ter kennis van de belanghebbenden in deze Provincie, tot narigt.

's Hertogenbosch, 1 Mei 1846.

De Staatsraad, Gouverneur voorn.,
A. J. BORRET.

Advertentien.

§+§ Heden overleed na vroegtijdig voorzien te zijn geweest van de H. H. Sacramenten onzer Moeder de H. Kerk, mijn zeer geliefde Broeder, de Heer **FRANCISCUS TEULINGS**, in den ouderdom van ruim 66 jaren.

's Hertogenbosch, 4 Mei 1846.

H. Teulings.

Eenige Kennisgeving.

§*§ Ter **BEDIENING** en **OPPASSING** van een' bejaard en ziekelijk Heer, wordt gevraagd een **Mannelijk Bediende**, liefst van de Protestantische gezondheid, die tevens huiswerk kan verrigten en van goede getuigschriften is voorzien. Men kan op een behoorlijk **LOON** rekenen, zullende dit naar gelang der bekwaamheid en geschiktheid vermeerderd worden.

Men adressere zich in persoon, of met vrachtvrije brieven, onder letter B, bij Gebr. **MULLER**, Boekhandelaars te 's Hertogenbosch.

§§§ Bij den Boekhandelaar **H. NIJGH** te Rotterdam, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

BIJDAGEN

tot de Kennis der **Nederlandsche Oost-Indische Bezittingen**,

door **L. VAN VLIET**. 1ste Deel, 1ste Aflevering (Java zoo als het is, en zoo als het zijn kon.)

Dit werk zal in hoogstens 10 Afleveringen compleet zijn; prijs per Aflevering..... f 1.00.

Met succes wordt gedebiteerd:

AUTOCRATIE; of, het bij de Indische Regterlijke magt aanhangige Proces tegen de Javasche Bank, door **L. VAN VLIET**, f 3.50.

In dit Werk is onder anderen in zijn geheel opgenomen « het Reglement op het beleid van de Regering in Nederlandsch Indie, aangehaald in het besluit van verwijdering van **Mgr. BROOKE**.

* * Op **Donderdag den 14 Mei 1846** des namiddags ten 6 ure, zal door het R. Kath. Kerkbestuur van **Beuningen**, in tegenwoordigheid van den Heer Ingenieur van 's Rijks Waterstaat **H. F. FIJNJE**, ten huize van **T. KLEYNE**, bij de kerk aldaar worden aanbesteed:

Het bouwen van eene NIEUWE KERK,

voor de R. Kath. Gemeente te **Beuningen**, met de Leverantie van al de benodigde Materialen, uitgenomen **STEEN** en **KALK**.

Het Bestek en Teekeningen zullen van af **Vrijdag den 1 Mei** ten huize van **T. KLEYNE** voormeld en een exemplaar van het Bestek bij **T. VAN MEURS** aan de Waal te **Nijmegen** ter inzage liggen. Alle noodige inlichtingen zijn te bekomen bij den **W. Heer Pastoor te Beuningen**, alsmede bij de Heeren **Hoofd-Ingenieur FERRAND te Arnhem**, en **Ingenieur FIJNJE te Nijmegen**. Voorts bij **G. GRADUSSEN**, Mr. Timmerman te **Winszen**.

Voor het Bijk.

BEKENDMAKING.

De **Ontvanger der Registratie en Domeinen te Helmond**, zal onder nadere goedkeuring ten overstaan van den Notaris **VAN BOCHOLT** aldaar, publiek Verpachten, op **Zaterdag den 30 Mei 1846**, des voormiddags 10 ure, ten herberge van de **Wed. VAN WILL**, aan de Kanaalbrug te **Helmond**, voor het Saisoen van 1846, het

GRASGEWAS,

staande op de Leidijken der Zuid-Willemsvaart, van af de Lintieten der Provincie **Noord-Brabant** en **Limburch**, tot en met de verbreiding boven de Sluis N°. 5, onder **Exp.**

De Ontvanger voornoemd,

VAN MEURS.

LEES HIER.

Een Gehuwd Man en Vrouw, zoo **Kinderen** of eenige de minste familie betrekking, van fatsoenlijke en beschaafde opvoeding, R. K. Godsdienst, ruim 50 jaar oud, door misleiding niets dan een vast jaarlijksch inkomen hebbende om van te bestaontoereikende om hoe ook in hunne noodkelijke behoeftens te kunnen voorzien, hooft langs dezen gebruikelijken weg eene gelegenheid te vinden om eene plaatsing in de of andere betrekking te bekomen, op een wijze om hun lot slechts eenigzints te kunnen verbeteren, en liefst met **KOST** en **INWONING** als wanneer hun slechts eene ledige Kamer benodigd is, en zij genegen zijn om bovende hun op te dragen werkzaamheden, over eenkomstig hunne krachten, een **KOSTGE** te betalen dat de f 150.00 per jaar voor den niet zoude kunnen of mogen te worden gaan; het is hun om het even in welke Provincie des Rijks; men kan verzekerd zijn, de voldoende getuigenissen te zullen bekomen, lemand hierop gunstig reflecteerende, wosten vriendelijkste verzoekt zich zoo spoedig mogelijk tot het bekomen van verdere inlichting **franco** te willen adresseren onder de letter O, aan **VAN GULICK** en **HERMANS**, Boekhandelaars te **Breda**.

* * Te **Drunen**, aan den **Klinkerweg** van 's **Bos** en **Heusden** naar **Geertruidenberg**, door overlijden **Vacant** gekomen zijnde, de bediening van **DORPSCHIRURGIJN** en **VROEDMEESTER** zoo worden **Deskundigen**, die naar deze Bediening verlangen te staan, uitgenoodigd zich met de vereischte attesten, in persoon of door **vrachtvrije brieven**, te adresseren den **Burgemeester** aldaar. Het vast tractement bedraagt / 175 de Gemeente heeft eene bevolking van ruim twee duizend zielen, er bevinden zich geen **Heel** of **Verloskundigen** in de drie aangrenzende en nabij gelegen gemeenten.

BOEKVERKOOPING

In den loop der maand Juli zullen de Boekhandelaars **H. PALIER** en **Z. VAN 't HERTOGENBOSCH**, ten hunnen huize Verkoopen:

EENE AANZIENLIJKE VERZAMELING van Boek- en Plaatwerken Rariteiten, Liefhebberijen, enz.

PARTIJEN TER BIJVOEGING moeten uiterlijk vóór 1° Junij zijn ingezonden als wanneer men in het drakken van den **Catalogus** een besparing maakt.

§§§ In een aangenaam vrolijk gelegen stadje niet ver van hier, wordt ter overname **AANGEBODEN eene Tabak Affaire en Cigaren Fabriek** met al derzelve **GEREEDESCHAPPEN** en **WINKELGOEDEREN** waarbij eenige artikelen zonder concurrentie worden verdebiteerd. Adres **franco** onder Letter **A. B.** bij den **Drukker en Uitgever** dezer.

Graanmarkt

van 's **HERTOGENBOSCH**,
Woensdag en Donderdag 6 en 7 Mei.
ROGGE: f 6.65 / 7.85 a f 8.00.
BOEKWELT / 7.00; f 7.50 a f 8.00.
HAYER niet aan.

De middenprijs van de Rogge naar de markt 's Hertogenbosch is geweest f 7.80 het mud, zetting van het Roggeblood is 34½ cents de Ned. ponden. Het Ned. pond Boter f 0.80 a f 0.85.

Beurs van Amsterdam.

Woensdag 6 Mei ten vier ure.
W. S. 2½ pCt. 60½, 7½. Nieuwe Cert. 3 pCt. 72½, 7½.
Cent. 4 pCt. 95½. Handelsm. 168½, 1½. Antw. 510 p. st.
Dito Coupons 18½, 19½. Spanje. Binn. 3 pCt. 31½.

Correspondentie.

Het stuk getekend **E. S. T.** en gedrukt op O... 23 april 1846, naahtvoors zijnde, kan beantwoord worden.

Ter Drukkerij van **D. A. A. DE ROOY** te 's Hertogenbosch.